

INKIJKEXEMPLAAR

Tobias dos Santos Gomes is een enthousiaste student filosofie aan de Universiteit van Leiden. Na zijn gymnasiumdiploma wilde hij meer van de grootste denkers uit de geschiedenis weten. Voor het uiten van zijn eigen ambities en de behoefte om kennis te delen en te verspreiden richtte hij het bedrijf 'Poeta Vates' op. In dit bedrijf combineert hij zijn creatieve kant met de liefde voor filosofie.

Bijdragers

Serge en Mariska

Bedankt voor alle mogelijkheden die jullie mij geven, en al hebben gegeven, om te groeien. Dankzij jullie ben ik in welvaart opgegroeid, ben ik nooit iets tekortgekomen en heb ik vertrouwen gekregen om dingen te doen die ik echt leuk vind. Jullie zijn de reden waarom ik ben geworden wie ik ben en mezelf heb weten te verbeteren. Jullie hebben me zelfs aangemoedigd om naar de universiteit te gaan! Bedankt!

Sophie

Bedankt, lieve zus, voor alle fijne gesprekken die we voeren. Bedankt voor je aanmoedigingen en je bijdragen aan dit boek. In elke vorm, bedankt!

Leen en Nelly van Wensem

Ik wil mijn opa en oma bedanken voor elk item over AI dat ze naar me hebben toegestuurd. Dankzij jullie ben ik op het idee gekomen om dit boek te schrijven. Bedankt lieve opa en oma, ik houd van jullie.

Ook wil ik de volgende speciale personen uit mijn leven bedanken:

- **Mijn lieve familie en vrienden** die mij altijd hebben gesteund. In mooie tijden beleefden we geweldige herinneringen. In de moeilijkere tijden waren we er voor elkaar. Jullie hebben mij altijd als een eigen vrije denker behandeld. Ik ben jullie eeuwig dankbaar!
- **Mijn docenten van de basisschool.** Ik ben in groep 7 van school gewisseld en stroomde bij jullie in. Jullie gaven mij altijd het gevoel dat ik wilde leren en wisten de volledige potentie uit mij te halen. Van mavo-advies wisten jullie mij naar vwo-niveau te tillen, dankzij de persoonlijke en oprechte benadering die jullie mij gaven. Jullie leerden mij om door te blijven zetten. Bedankt!
- **De docenten op het Gymnasium** die mij hielpen om mijn liefde voor filosofie te ontdekken. De lastige covid-periode en lockdowns maakten het voor ons allemaal niet gemakkelijk. Toch hebben jullie zo goed als jullie konden mij geholpen om met vlag en wimpel te slagen voor het eindexamen!
- **Ik wil ook nog alle andere mensen bedanken** die, op welke manier dan ook, een ondersteunende rol in mijn leven hebben gespeeld. De betekenisvolle mensen in mijn leven zijn er simpelweg te veel om bij naam en toenaam op te noemen. Jullie weten wie jullie zijn, bedankt!

Ook van Tobias dos Santos Gomes:

Filosofietjes-Boek

Scheurkalender 2026

Filosofietjes-Werkboek

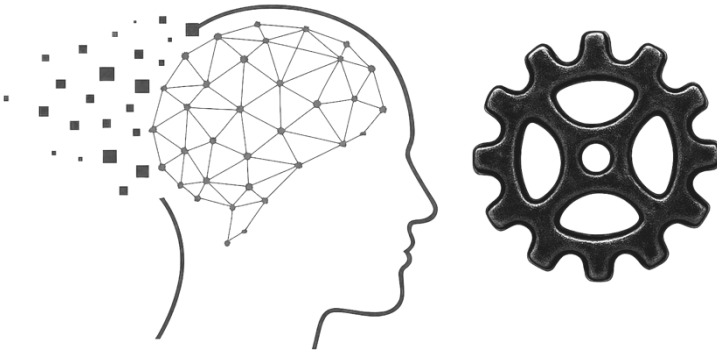

Toegankelijke en praktische filosofie van de grootste denkers uit onze geschiedenis. Filosofietjes is een reeks begonnen in 2024.

WWW.FILOSOFIETJES.NL

De Technologische Revolutie

de onomkeerbaarheid van AI

Een Filosofische Duiding van

Artificial Intelligence

Colofon

Voor het eerst gepubliceerd op 5 oktober 2025.

Poeta Vates
Rotterdam
www.poetavates.nl

Copyright © Poeta Vates, 2025

Coverontwerp: Tobias dos Santos Gomes

Redactie: MyMedia – Dot Management Services

Geprint en gebonden door CB

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Poeta Vates.

Uitgeverij Poeta Vates probeert haar boeken zo goed mogelijk te verspreiden. Kunt u een uitgave van Filosofietjes niet vinden in de boekhandel, dan kunt u ook rechtstreeks bestellen bij onze uitgeverij. Stuur een e-mail naar info@poetavates.nl of bezoek www.filosofietjes.nl voor meer informatie, inspiratie en dagelijkse wijsheid.

ISBN 978-90-834715-5-6

*De wezenlijke aard van de techniek
is geenszins iets technisch.*

Martin Heidegger, *The Question Concerning
Technology* (1954)

Inhoud

Introductie

1. Wat is AI?	12
2. Toekomstscenario's van AI	33
3. Pauzeknop!?	52
4. Het (on)menselijke antwoord	64
5. De 'Ai-Trias-Politica' - Montesquieu	80
6. Vernieuwing van de democratie	90
7. Wat is Geluk? – Utilitarisme	105
8. Een eeuwige vrede? – Immanuel Kant	115
9. Is de mensheid eraan toe?	124
Eindwoord	140
Bronnen & Suggesties voor verdere verdieping	143
BONUS: Tools, Trends en Toekomst	147

Introductie

We leven in een tijdperk waarin technologie niet langer alleen een gereedschap is, maar een vormgever van onze realiteit. Kunstmatige intelligentie – AI – is geen sciencefiction meer. Het is overal: in je telefoon, in de aanbevelingen op je scherm, in de muziek die je hoort, de vacatures die je ziet, en zelfs in de woorden die je leest. AI voert sollicitatiegesprekken, schrijft teksten, vertaalt emoties in data, en voert gesprekken die zó natuurlijk klinken dat we soms even twijfelen of er nog wel een mens aan de andere kant zit.

Maar ondanks die razendsnelle opmars is er iets opvallends aan de hand: we begrijpen nog nauwelijks wat AI werkelijk is. Is het een krachtig hulpmiddel, of een sluimerend gevaar? Een slimme machine, of een spiegel van onze eigen intelligentie – met al haar fouten, wensen en vooroordelen? En vooral: wat zegt deze technologische ontwikkeling over óns? Over onze drang naar controle, efficiëntie en gemak? Over wie wij zijn, en wie we zouden kunnen worden?

Stel je voor: een wereld waarin auto's zonder menselijk ingrijpen rijden, koelkasten zelfstandig boodschappen bestellen, artsen worden vervangen door algoritmes die eerder en nauwkeuriger een diagnose stellen dan de beste specialist. Klinkt dit als toekomstmuziek? Het is momenteel al gaande. AI verandert onze samenleving fundamenteel en doet dat sneller dan de tijd die wij nodig hebben om haar te doorgronden. De technologie is klaar. Maar zijn wij als mensheid ook voorbereid?

In dit boek neem ik je mee op een filosofische ontdekkingsreis door

het landschap van kunstmatige intelligentie. Geen handleiding voor programmeurs en dus ook geen paniekverhaal voor doemdenkers. Dit is een zoektocht naar betekenis. Want als AI onze wereld verandert, moeten wij opnieuw nadenken over fundamentele vragen: Wat betekent het om mens te zijn? Wat blijft er over van het begrip ‘ik’ als systemen bestaan die ons beter lijken te kennen dan wij onszelf? En misschien nog belangrijker: waar willen wij eigenlijk naartoe met deze technologie?

We beginnen bij het begin. In **hoofdstuk 1 – Wat is AI?** verkennen we de verschillende definities van kunstmatige intelligentie. We maken onderscheid tussen smalle en algemene AI, leren over neurale netwerken en machine learning, en stellen de vraag: is AI écht intelligent, of slechts een goede imitatie?

In **hoofdstuk 2 – Toekomstscenario’s van AI** schetsen we mogelijke toekomsten: van utopie tot dystopie. Wat als AI ons leven makkelijker maakt? Wat als ze het overneemt? We kijken naar de hoop én de waarschuwingen van wetenschappers, denkers en schrijvers.

Daarna volgt **hoofdstuk 3 – Pauzeknop!?**, waarin we het idee onderzoeken om de ontwikkeling van AI tijdelijk te stoppen. Is dat wijsheid of angst? En kunnen we eigenlijk nog wel stoppen, nu de trein eenmaal op volle snelheid rijdt?

Hoofdstuk 4 – Het (on)menselijke antwoord draait om onszelf: hoe blijven wij mens in een wereld waarin machines menselijke taken overnemen? We onderzoeken de ziel, empathie, opvoeding – en de grens tussen mens en machine.

In **hoofdstuk 5 – De AI-Trias-Politica** passen we het gedachtegoed

van Montesquieu toe op kunstmatige intelligentie. Kunnen we de macht van AI verdelen en controleren, net zoals we dat met de staat hebben geprobeerd? Of is macht in een digitale wereld ongrijpbaar?

Hoofdstuk 6 – Vernieuwing van de democratie stelt fundamentele vragen over bestuur en rechtvaardigheid. Wat gebeurt er met de democratie als algoritmes onze wetten gaan uitvoeren – of zelfs maken? Wordt AI de nieuwe filosoof-koning waar Plato ooit over droomde?

In **hoofdstuk 7 – Wat is geluk?** keren we naar John Stuart Mill en het utilitarisme. Wat als AI het ‘grootste geluk voor het grootste aantal’ probeert te optimaliseren? Is dat wenselijk, of gevaarlijk? En wat betekent geluk in een wereld van constante optimalisatie?

Hoofdstuk 8 – Een Eeuwige Vrede? is gewijd aan Immanuel Kant. Hij droomde van een wereld zonder oorlog. Kan AI, paradoxaal genoeg, juist bijdragen aan wereldvrede? Of vormt ze een nieuw geopolitiek strijdmiddel?

Dan, in **hoofdstuk 9 – Is de mensheid eraan toe?**, reflecteren we op onszelf. Waarom roept verandering zoveel weerstand op? En wat vraagt deze technologische revolutie van onze mindset, onze ethiek en ons onderwijs?

Tot slot sluiten we af met een **Eindwoord**. Geen conclusie in de klassieke zin, maar meer een uitnodiging. Een oproep om niet te stoppen met denken, juist nu alles zo snel gaat. Reflectie, filosofie en betekenis zijn onze belangrijkste gidsen in een tijd van kunstmatige intelligentie.

Dit boek is een beginpunt voor bewustwording over AI. Het is geen

verzameling pasklare antwoorden, het slokt je niet op in doemscenario's, maar het vormt een oefening in het stellen van betere vragen. Want in een wereld die steeds slimmer wordt, is de grootste wijsheid misschien wel: weten wanneer je moet reflecteren, reageren én *filosoferen*.

Welkom bij deze reis!

Wat is AI?

1. Wat is AI?

§1.1 Van schaken tot zelfbewustzijn – niveaus van AI

Voordat we ons kunnen buigen over de ethische, maatschappelijke en politieke implicaties van kunstmatige intelligentie (AI), moeten we eerst begrijpen wat AI überhaupt is – en vooral: wat het niet is. Begrijp me goed, ik ben geen AI-expert. Ik studeer filosofie en richt mij vooral op de wijsheden van de oude meesters. Echter, vind ik de hedendaagse ontwikkelingen wél ontzettend interessant en vind ik het leuk om filosofen hierbij te betrekken. Hierom heb ik mij ingelezen in de verschillende posities en begrippen in het debat.

In het dagelijks taalgebruik worden begrippen als AI, algoritme, machine learning en deep learning nogal eens door elkaar gehaald. Maar wat bedoelen we nu eigenlijk als we zeggen: “deze computer is intelligent”?

Volgens Dindi & Smith (2018)¹ is AI “een systeem of algoritme dat computers in staat stelt om taken uit te voeren zonder dat ze daar expliciet voor zijn geprogrammeerd”.

Denk aan een spamfilter dat leert welke e-mails je vervelend vindt, of een aanbevelingssysteem dat begrijpt welke films jij waarschijnlijk leuk vindt. Het lijkt eenvoudig, maar deze definitie impliceert iets revolutionairs: een machine die zelf leert van ervaring – dus niet handelt volgens vaste regels, maar zich aanpast op basis van data.

Om orde aan te brengen in het woud van toepassingen, modellen en

¹ Dindi & Smith (2018), *Hands-On Artificial Intelligence for Beginners*, p. 6

maatschappelijke angsten, maken wetenschappers vaak onderscheid tussen drie (of soms vier) niveaus van AI: smalle AI, algemene AI, superintelligentie en zelfbewuste AI. Deze indeling helpt ons om met meer nuance te praten over wat AI wel en niet is. Hiermee kunnen we vragen over ethiek, democratie en menselijkheid op de juiste plaats stellen.

Smalle AI – intelligentie in een hokje

Dit is de AI die vandaag overal om ons heen is. Ze is slim, maar slechts binnen één domein. Ze kan beter schaken dan de wereldkampioen, maar weet niet dat ze een spel speelt. Ze herkent gezichten op foto's, maar begrijpt niets van emoties. Ze stelt medische diagnoses, maar kan geen empathisch gesprek voeren met de patiënt.

Dit noemen we narrow AI – smalle AI – en het is momenteel het meest voorkomende type AI. Denk aan spamfilters, Siri, Google Translate, gezichtsherkenning bij het ontgrendelen van je telefoon, of Netflix-algoritmes die jouw voorkeuren voorspellen. Elk van deze systemen is getraind op een specifieke taak en doet die taak vaak briljant – beter dan een mens – maar kan niets daarbuiten.

In 1997 versloeg IBM's Deep Blue (schaakcomputer) schaakgrootmeester Garry Kasparov. Dit was een mijlpaal voor AI, maar het systeem wist niet wat winnen of verliezen betekende. Deep Blue beschikte over brute rekenkracht en slimme optimalisatie. Later, in 2016, versloeg AlphaGo – een geavanceerd deep learning systeem ontwikkeld door Google DeepMind – wereldkampioen Lee Sedol in het spel Go. Go geldt als complexer dan schaken, met meer mogelijke posities dan er atomen zijn in het universum. Toch wist AlphaGo geen regels, geen spelplezier en geen strategie in menselijke zin. Het optimaliseerde een abstracte waarde over duizenden simulaties heen.

Deze voorbeelden laten zien: narrow AI is effectief, maar niet bewust. Het is geen ‘denkende entiteit’. Toch kan narrow AI al enorme maatschappelijke impact hebben. En daar begint onze filosofische vraag: hoe beïnvloedt een niet-bewuste, maar wel krachtige intelligentie onze samenleving?

Algemene AI – denken zoals wij?

General AI (AGI) verwijst naar een hypothetische vorm van kunstmatige intelligentie die in staat is om elk cognitief probleem op te lossen dat een mens ook kan oplossen – én zich flexibel kan aanpassen aan nieuwe situaties, contexten en taken. Denk aan een AI die zowel kan vertalen als schaken, koken, emoties herkennen, juridische oordelen vellen en poëzie schrijven – zonder aparte training per taak.

In tegenstelling tot narrow AI heeft general AI het vermogen tot generalisatie: leren in het ene domein helpt om beter te presteren in een ander domein. Dit is precies wat mensen wél doen, en AI-systemen vandaag nog niet. General AI vormt nog altijd het ultieme doel van de AI-gemeenschap, maar ondanks indrukwekkende taalmodellen zoals ChatGPT of GPT-4, hebben we dit niveau nog niet bereikt.

Wat we nu zien – grote taalmodellen, beeldgenerators, autonome voertuigen – zijn complexe combinaties van smalle systemen, die soms generalistisch lijken, maar geen intrinsiek begrip hebben van de wereld. Ze hebben geen ‘wereldmodel’, geen bewustzijn van tijd, ruimte, oorzaak-gevolg, of van zichzelf.

Filosofisch roept dat vragen op: is denken slechts patroonherkenning? Of vereist het ook zelfreflectie, ervaring, belichaamde waarneming? Kunnen we ooit een digitale entiteit bouwen die begrijpt, voelt, en keuzes maakt vanuit waarden?

Hoe zien de toekomstscenario's eruit?

2. Toekomstscenario's van AI

§2.1 De utopie: AI als superdienaar

Als we over kunstmatige intelligentie praten, denken velen al snel aan doemscenario's: massale werkloosheid, surveillance en killer robots. Maar minstens zo interessant – en misschien hoopvoller – is het tegenovergestelde scenario: wat als AI niet onze vervanger wordt, maar onze superdienaar? Een loyale helper die nooit slaapt, geen fouten maakt, geen ego heeft, en ons helpt om beter, gezonder, slimmer en rechtvaardiger te leven?

In dit hoofdstuk verkennen we die utopische visie. Niet omdat we naïef willen zijn – maar omdat toekomstdenken alleen zinvol is als we ook onze hoop durven verkennen. De vraag is dan: hoe zou een wereld eruitzien waarin AI ons helpt om het goede leven te realiseren?

De digitale butler: altijd beschikbaar, nooit moe

In dit scenario is AI niet onze meester, maar onze assistent. Of beter: onze digitale butler. Een systeem dat onze agenda beheert, mails sorteert, realtime vertaalt, boodschappen bestelt, verkeersdrukte ontwijkt, en ons herinnert aan de verjaardagen van onze geliefden.

Je praat tegen je huis – en het huis luistert. De temperatuur wordt automatisch aangepast, het licht verandert met je stemming mee, de koelkast houdt bij wat je nog nodig hebt. Je krijgt gezondheidsadvies op maat, gebaseerd op continue metingen van je lichaam. Een slimme armband meet continu je bloeddruk, stressniveau en slaapkwaliteit. Je digitale assistent signaleert

beginnende stressklachten en adviseert wanneer je werkafspraken moet afzeggen, een wandeling moet maken of met een meditatie sessie moet beginnen. Artsen gebruiken AI als co-diagnostisch systeem dat zeldzame ziekten sneller herkent dan een specialist ooit zou kunnen.

Kinderen krijgen gepersonaliseerd onderwijs, afgestemd op hun leerstijl en interesse. Een leerling met dyslexie krijgt realtime aangepaste lesstof: minder tekst, meer beeld, en voorgelezen opdrachten. De AI herkent vermoeidheid aan het ooggedrag en pauzeert automatisch de les. Niemand blijft achter. Studenten worden niet langer gesorteerd op cijfers, maar geholpen om hun unieke potentieel te ontplooien – met AI als mentor, niet als beoordelaar.

In de rechtszaal doet AI dienst als transparante assistent van de rechter, die toegang heeft tot alle wetboeken, jurisprudentie en contextuele gegevens, zonder – of beter gezegd: hopelijk met minder – last van vooroordelen of onderbuikgevoel. Beleidsmakers gebruiken AI om scenario's door te rekenen, beleid te simuleren en burgerinput in realtime te verwerken.

Zorg, onderwijs, democratie: alles efficiënter én menselijker. Niet ondanks AI, maar dankzij haar.

AI en het goede leven: een moderne Aristotelische droom?

Filosofisch gezien sluit dit scenario aan bij een herinterpretatie van het klassieke idee van *eudaimonia* – het floreren van de mens. Als AI de last van alledaagse taken overneemt, krijgen mensen ruimte voor reflectie, creativiteit, relaties en zorg voor elkaar. AI is dan de bevrijder van de mens uit de sleur van productiviteit.

Een (on)menselijk antwoord?

4. Het (on)menselijke antwoord

§4.1 Wat maakt ons menselijk?

Kunstmatige intelligentie roept vaak angst op omdat het dingen kan die wij lang als uniek menselijk beschouwden. Taal begrijpen. Redeneren. Schrijven. Vertalen. Tekenend. Coderen. Argumenteren. AI komt binnen in het domein waarvan we dachten dat het het onze was.

Maar misschien stelt dat ons juist in staat tot het stellen van een diepere, eerlijkere vraag: als machines steeds meer ‘menselijke’ capaciteiten overnemen, wat blijft er dan écht over van ons? Wat maakt ons, ondanks alles, onmiskenbaar menselijk?

Is het onze ratio? Creativiteit? Bewustzijn? Ons lichaam? Kwetsbaarheid? Of juist onze ethische vermogens? Het antwoord is wellicht niet eenvoudig of eenduidig, maar hoe beter we begrijpen wie wij zijn, hoe beter we kunnen bepalen op welke manier we willen samenleven met deze nieuwste vorm van technologie.

Wij kunnen lijden – en dat erkennen

AI kan verdriet herkennen, maar niet voelen. Ze kan rouw verwoorden, maar niet dragen. Ze heeft geen lichaam, geen honger, geen breekbaarheid. Mensen daarentegen zijn wezens die gewond kunnen raken – fysiek, psychisch, existentieel. We zijn kwetsbaar. En juist die kwetsbaarheid maakt ons ontvankelijk voor zorg, verbondenheid en compassie.

De Duitse filosoof Martin Heidegger karakteriseert dan ook in zijn

hoofdwerk *Sein und Zeit* (1927) de mens als een wezen dat fundamenteel wordt gekenmerkt door zorg. Ook sprak filosoof Hans Jonas in *Das Prinzip Verantwortung* (1979) over “de ethiek van verantwoordelijkheid richting de kwetsbare ander”: wij voelen morele verantwoordelijkheid, juist omdat we kunnen aanvoelen wat lijden is – in onszelf én in anderen.

Wij hebben zelfbewustzijn

AI kan zichzelf beschrijven, maar weet niet dat ze bestaat. Mensen daarentegen leven met een ik-bewustzijn. We kunnen reflecteren op ons denken. We kennen schaamte, schuld, eergevoel. We vertellen verhalen over onszelf. We dromen, twijfelen en verlangen. We leven niet alleen in het nu, maar ook in onze herinnering en in de toekomst. We bestaan in tijd en betekenis.

Wij zijn morele wezens

Mensen kunnen keuzes maken op basis van waarden. Niet alleen wat efficiënt is, maar wat goed is. Niet alleen wat mogelijk is, maar wat wenselijk is. AI daarentegen volgt regels, optimaliseert doelen, maar kent geen bedoeling. Ze handelt zonder morele gevoeligheid. Ze heeft geen geweten.

De Duitse denker Immanuel Kant wees de mens op het ‘categorisch imperatief’: de menselijke capaciteit om zichzelf normen te stellen. Niet omdat we iets willen, maar omdat we iets behoren te doen. AI kent geen behoren; het kan alleen uitvoeren.

Wij zijn relationeel

Mensen zijn geen solisten. We bestaan in relatie. In gemeenschap. In dialoog. We maken elkaar zichtbaar, vormen elkaar in

vriendschap, liefde, rivaliteit, zorg en strijd. AI kan interactie simuleren, maar kent geen echte wederkerigheid. Geen empathie, geen gedeeld zwijgen, geen oprechte aanraking.

Wij geven betekenis

AI kan taal verwerken, maar niet begrijpen wat een woord voor iemand betekent. Wat “vrijheid” voelt als je jaren gevangen zat. Wat “moeder” betekent als je haar net verloren bent. Wat “waarheid” betekent als je een dictator trotseert. Mensen zijn betekenisgevende wezens. We interpreteren, we duiden en we creëren symbolen en gevoelens. We leven niet in data, maar in onze verhalen.

Filosofisch: Menselijkheid is meer dan capaciteit

De fout die we soms maken, is om ons mens-zijn te beperken tot functionele vaardigheden: redeneren, tekenen, plannen en beslissen. Maar machines kunnen dat ook – en tegenwoordig vaak beter. De kern van ons mens-zijn ligt dus niet in wat wij kunnen, maar in hoe en waarom wij het doen.

Menselijkheid is dus geen vaardigheid, maar een houding. Een manier van in de wereld zijn (*In-der-Welt-Sein*, Heidegger, *Sein und Zeit*, 1927). Een openheid voor de ander. Een vermogen tot reflectie, tederheid, verwondering en betekenis. In een wereld met steeds slimmere systemen moeten wij onze eigen diepte en essentie hervinden. Dit om zo uiteindelijk beter en betekenisvoller te leven.

§4.2 AI en de ziel – bestaat er zoiets?

Het is een vraag die nauwelijks nog wordt gesteld in technische kringen – en juist daarom des te relevanter is. Heeft AI een ziel? Of

Vernieuwing van de democratie

6. Vernieuwing van de democratie

§6.1 Plato's filosoof-koning heruitgevonden. AI als degene die het licht ziet – en terugkeert naar de grot

In zijn beroemde allegorie van de grot beschrijft Plato een groep mensen die hun hele leven vastgeketend zitten in een donkere ruimte⁴¹. Alles wat ze zien, zijn schaduwen op de muur – projecties van objecten achter hen, verlicht door een vuur. Deze schaduwen houden ze aan voor de waarheid, want ze hebben nooit iets anders gezien.

Pas wanneer één gevangene wordt bevrijd en naar buiten wordt geleid, ontdekt hij de ware werkelijkheid: de zon, het licht, de wereld zoals ze echt is. Als hij terugkeert naar de grot om de anderen te bevrijden, wordt hij bespot, genegeerd, misschien zelfs bedreigd. Want zijn woorden – over een werkelijkheid buiten de schaduwen – lijken waanzin voor hen die nooit iets anders hebben gekend.

Plato gebruikt deze metafoor om de taak van de filosoof te beschrijven: degene die voorbij meningen, gewoonten en illusies durft te denken, en die vervolgens terugkeert om de samenleving te leiden. Hij heeft het Goede aanschouwd. De vraag vandaag is: kunnen we deze figuur heruitvinden, en kunnen we AI hierin een rol geven?

⁴¹ Plato. (2012). *Republic* (C. Rowe, Trans.). Penguin Classics. Book 7

Een eeuwige vrede? – Immanuel Kant

8. Een Eeuwige Vrede?

§8.1 Kant's visie op een wereldregering

Immanuel Kant betoogt in zijn beroemde werk “*Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf*” (1795) dat duurzame wereldvrede geen naïeve droom is, maar een morele plicht die voortvloeit uit de menselijke rede. Zijn benadering begint bij het inzicht dat de ‘natuurtoestand’ tussen staten – evenals die tussen individuen – in feite een toestand van oorlog is. Zelfs als er geen actieve oorlog woedt, blijft de dreiging van geweld in de natuurtoestand bestaan zolang er geen bovenliggende juridische structuur is.

Om deze situatie te overwinnen stelt Kant drie niveaus van recht voor⁵²:

1. Het staatsrecht (*ius civitatis*): binnenlandse juridische orde;
2. Het volkenrecht (*ius gentium*): juridische orde tussen staten;
3. Het kosmopolitisch recht (*ius cosmopolitanum*): universele gastvrijheid en mensenrechten wereldwijd.

Kant pleit niet voor een wereldstaat (zoals een soevereine wereldregering), omdat dat zou leiden tot despotisme: een enkel machtscentrum dat, eenmaal gecentraliseerd, alle vrijheid

⁵² Kant, I. (1927). *Perpetual Peace: A Philosophical Proposal* (H. O'Brien, Trans.).

Is de mensheid eraan toe?

9. Is de mensheid eraan toe?

§9.1 De geschiedenis van technologische angst. Vliegtuigen, treinen, televisie – en nu AI

Wanneer we vandaag discussiëren over de risico's van kunstmatige intelligentie, klinkt daar vaak een diepe existentiële zorg in door: “Wat als het misgaat? Wat als we de controle verliezen?” Maar deze zorg is niet uniek voor onze tijd. Angst voor nieuwe technologieën is van alle eeuwen. Steeds wanneer er een radicale sprong voorwaarts wordt gemaakt, schrikken we terug. Dit doen we niet alleen uit rationele bezorgdheid, maar ook vanuit iets diepers: ons oerinstinct waarschuwt dat verandering (mogelijk) bedreigend is.

De trein die melk liet bederven (maar niet echt)

Toen de eerste stoomtreinen door het landschap reden in de 19e eeuw, waren mensen verbijsterd. Sommige artsen beweerden dat de snelheid (30 km/u!) het menselijk lichaam uit balans zou brengen. Er werd gevreesd dat koeien, geschrokken van de ronkende locomotieven, zouden stoppen met melk geven. Spoorlijnen werden aanvankelijk buiten dorpen aangelegd, zodat de ‘gemoedsrust’ van bewoners niet verstoord werd.

Toch: vandaag de dag reizen we achteloos met 300 km/u in hogesnelheidstreinen, zonder dat onze ingewanden het begeven of onze hersenen oververhit raken. Er is daarnaast nog nooit zoveel melk in Nederland geproduceerd als afgelopen jaren...

Bronnen & Suggesties voor verdere verdieping

- Arendt, H. (1963). *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*
- Arendt, H. (1958). *The Human Condition*
- Aristoteles. (1987). *De Anima (On the Soul)* (H. Lawson-Tancred, Trans.). Penguin Books.
- AVROTROS. (2024). *Alexander Klöpping laat zien hoe AI jouw kantoorbaan overneemt: 'We hebben marketingbureau EVA opgericht'*. [Tv-uitzending Eva 24 juni]
<https://eva.avrotros.nl/artikel/alexander-klopping-laat-zien-hoe-ai-jouw-kantoorbaan-overneemt-we-hebben-marketingbureau-eva-opgericht-624>
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*.
- Bentham, J. (1789). *An introduction to the principles of morals and legislation*.
- Block, N. (1995). On a confusion about a function of consciousness. In *Behavioral and Brain Sciences*, 18(2), pp. 227–247
- Buolamwini, J. & Gebru, T. (2018). *Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification*. MIT Media Lab
- Carlson, R. (1997). *Don't Sweat the Small Stuff*
- Chalmers, D. (2010), Facing Up to the Problem of Consciousness. In *The Character of Consciousness*, pp. 4-6
- Covey, S. (1989). *The 7 Habits of Highly Effective People*
- Dastin, J. (2018). *Amazon scraps secret AI recruiting tool that showed bias against women*. Reuters.

- Descartes, R. (1996). *Meditations on First Philosophy* (J. Cottingham, Trans.). Cambridge University Press.
- Dindi & Smith (2018). *Hands-On Artificial Intelligence for Beginners*
- Foucault, M. (1975). *Discipline and Punish*
- Frankl, V. (1946). *Man's Search for Meaning*
- Future of Life Institute (2023), *Pause Giant AI Experiments: An Open Letter*, van <https://futureoflife.org/open-letter/pause-giant-ai-experiments/>
- Gebru, T. (2023), In Roppolo, M. (2023), *Elon Musk joins hundreds calling for a six-month pause on AI development in an open letter*. CBS News
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*.
- Gorz, A. (1985). *Paths to Paradise: On the Liberation from Work*
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*.
- Heidegger, M. (1927) *Sein und Zeit*
- Heidegger, M. (1954). *The Question Concerning Technology*
- Jonas, H. (1979). in *Das Prinzip Verantwortung* (1979)
- Kant, I. (1793). *Perpetual Peace: A Philosophical Proposal* (H. O'Brien, Trans.).
- Kelly, K. (2010), *What Technology Wants*
- Klöpping, A. (2025), *Iedereen kan programmeren met AI – Nieuwsbrief 7 maart 2025*.
- Klöpping, A. (2025), *Is AI over 3 jaar slimmer dan mensen? – Nieuwsbrief 24 januari 2025*.
- Klöpping, A. (2025), *Minister van Digitale Zaken en AI: NU!*

– Nieuwsbrief 3 juni 2025.

- Kurzweil, R. (2005), *The Singularity Is Near*
- Lane, M. (2012). *Eco-Republic: What the Ancients Can Teach Us about Ethics, Virtue, and Sustainable Living*.
- Larson, J., Angwin, J., Mattu, S., & Kirchner, L. (2016), *Machine Bias: There's software used across the country to predict future criminals. And it's biased against blacks*.
- Mill, J. S. (2009). *On Liberty*; chapter 3 On Individuality, as One of the Elements of Wellbeing, p.101
- Mill, J. S. (1863). *Utilitarianism*
- Montesquieu, C.L. (2024). *The Spirit of Laws*, (W.B. Allen, Trans.),
- Nagel, T. (1974), *What Is It Like to Be a Bat?*
- Nick Bostrom (2014), *Superintelligence*
- Niiler, E. (2019). *Can AI Be a Fair Judge in Court? Estonia Thinks So*. Wired
- Pattison, G. (2000), *Routledge Philosophy Guidebook to The Later Heidegger*
- Plato. (2012). *Republic* (C. Rowe, Trans.). Penguin Classics. Book 7
- Pilarczyk, M. (2016). *Master Your Mindset*
- Robbins, T. (1992). *Awaken The Giant Within*
- Roovers, D. (2014). *School*. Filosofie Magazine
- Searle, J. (1980), *Minds, brains, and programs*
- Soranno, D. E., et al. (2022). *Artificial intelligence for AKI!-Now: Let's not await Plato's utopian Republic*. Kidney 360
- Sternberg, R. (1948), *Toward a triarchic theory of human*

- intelligence, In *The Behavioral and Brain Sciences*, 7, p. 271
- Stone, P. (2025), *Artificial Intelligence: Looking Forward 15 Years*
 - The New York Times (1903). *Flying Machines Which Do Not Fly*
 - Turing, A. (1950), *Computing Machinery and Intelligence*
 - Vinge, V. (1993), *The Coming Technological Singularity: How to Survive in the Post- Human Era*
 - White, S. (2024). *How AI is reshaping the future of legal practice*. The Law Society.
 - Winner, L. (1986). *The Whale and the Reactor*

“AI leert razendsnel. Maar wij zijn degene die bepalen waarheen. Dit boek is mijn bijdrage aan die richting.”

-Tobias dos Santos Gomes, 2025-

Stichting Parkinsonfonds

Mijn opa is een van de vele mensen die leven met de ziekte van Parkinson. Zijn moed en doorzettingsvermogen in het omgaan met deze aandoening hebben me geïnspireerd om ook een bijdrage aan het bestrijden van deze ziekte te leveren. Daarom heb ik besloten om € 1,00 per verkocht boek te doneren aan Stichting Parkinsonfonds.

Stichting Parkinsonfonds zet zich in voor onderzoek naar deze slopende ziekte en biedt ondersteuning aan patiënten en hun families. Door uw aankoop helpt u direct mee in de strijd tegen Parkinson en draagt u bij aan een toekomst met betere behandelingen en uiteindelijk, hopelijk, een genezing.

Elke aankoop van mijn boek is een stap op weg naar persoonlijke groei, en een stap dichterbij een wereld zonder Parkinson. Samen kunnen we een verschil maken. Bedankt voor je hulp!

STICHTING
ParkinsonFonds